

NAMANGAN DAVLAT
UNIVERSITETI
ILMIY AXBOROTNOMASI, [2026-9]
ISSN:2181-1458
ISSN:2181-0427

09.00.00-FALSAFA
journal.namdu.uz
PHILOSOPHICAL

RAQAMLI JAMIYAT SHAROITIDA MA'NAVY TARG' IBOT: MEDIA, AXBOROT XAVFSIZLIGI VA MAFKURAVIY IMMUNITET

Lutfullayev Abduvali Abdunabiyevich
Qarshi Xalqaro universiteti dotsenti
Abduvalilutfullayev8@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada raqamli jamiyat sharoitida ma'naviy targ' ibotning mazmun-mohiyati, media makonining shaxs va jamiyat ma'naviy hayotiga ta'siri, axborot xavfsizligini ta'minlash hamda mafkuraviy immunitetni shakllantirish masalalari tahlil etilgan. Raqamli texnologiyalar, internet va ijtimoiy tarmoqlarning jadal rivojlanishi natijasida axborot almashinuvi imkoniyatlari kengayishi bilan bir qatorda, soxta axborot, manipulyativ kontent, yot va buzg' unchi g' oylarning tarqalishi kabi mafkuraviy tahdidlarning kuchayotgani asoslangan.

Kalit so'zlar: raqamli jamiyat, ma'naviy targ' ibot, media makon, axborot xavfsizligi, mafkuraviy immunitet, media savodxonlik, raqamli madaniyat, tanqidiy fikrlash, mafkuraviy tahdid, axborot xuruji, manipulyativ kontent, milliy qadriyatlar, umuminsoniy qadriyatlar, ma'naviy xavfsizlik, yoshlar.

ДУХОВНОЕ РАЗВИТИЕ В ЦИФРОВОМ ОБЩЕСТВЕ: МЕДИАПРОСТРАНСТВО, ИНФОРМАЦИОННАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ И ИДЕОЛОГИЧЕСКИЙ ИММУНИТЕТ

Аннотация: В статье анализируется сущность духовного развития в контексте цифрового общества, влияние медиасреды на духовную жизнь личности и общества, а также вопросы обеспечения информационной безопасности и формирования идеологического иммунитета. Обосновывается, что стремительное развитие цифровых технологий, Интернета и социальных сетей, расширив возможности информационного обмена, одновременно усилило идеологические угрозы — такие как распространение дезинформации, манипулятивного контента, а также чуждых или деструктивных идей.

Ключевые слова: цифровое общество, духовное развитие, медиасреда, информационная безопасность, идеологический иммунитет, медиаграмотность, цифровая культура, критическое мышление, идеологическая угроза, информационная атака, манипулятивный контент, национальные ценности, общечеловеческие ценности, духовная безопасность, молодежь.

SPIRITUAL PROMOTION IN A DIGITAL SOCIETY: MEDIA, INFORMATION SECURITY, AND IDEOLOGICAL IMMUNITY

Abstract: This article analyzes the essence of spiritual promotion within the context of a digital society, the impact of the media landscape on the spiritual lives of individuals and society, and issues regarding the assurance of information security and the formation of ideological immunity. It substantiates that while the rapid development of digital technologies, the Internet, and social networks has expanded opportunities for information exchange, it has also intensified ideological threats — such as the spread of misinformation, manipulative content, and alien or destructive ideas.

Keywords: digital society, spiritual promotion, media landscape, information security, ideological immunity, media literacy, digital culture, critical thinking, ideological threat, information attack, manipulative content, national values, universal human values, spiritual security, youth.

KIRISH. Jamiyat taraqqiyoti har doim muayyan g' oylar, qadriyatlar va mafkuraviy tasavvurlar tizimi bilan uzviy bog' liq holda shakllangan. Qadimgi davrlarda mifologik tafakkur, keyinchalik diniy-falsafiy qarashlar, Yangi davrda esa ratsional va ilmiy dunyoqarash jamiyat ongini yo' naltiruvchi asosiy mafkuraviy omil sifatida namoyon bo' lgan. Har bir tarixiy bosqichda hukmron g' oylar insonning borliqni anglash usulini, ijtimoiy munosabatlar mazmunini hamda tarbiya va ta'lim tizimining mohiyatini belgilab bergan. Ayniqsa, mafkuraviy barqarorlik jamiyatning ichki birligi, ijtimoiy xavfsizligi va taraqqiyot sur'atlarini ta'minlovchi hal qiluvchi omil hisoblanadi. Mafkuraviy zaiflashuv yoki qadriyatlar ierarxiasining buzilishi esa jamiyat ongida parokandalik, ijtimoiy beqarorlik va ma'naviy inqirozlarni shakllantirgan. Shu

ma'noda, ta'lim va targ' ibot tizimi tarixiy jarayonlarda faqat bilim uzatish vositasi emas, balki jamiyatning mafkuraviy immunitetini shakllantiruvchi muhim institut sifatida faoliyat yuritib kelgan.

Adabiyotlar tahlili.

Raqamli davr sharoitida ommaviy axborot vositalarining jamiyat ijtimoiy ongiga ko'rsatayotgan ta'siri, axborot oqimining jadallashuvi hamda yolg'on axborotlarning keng tarqalish sabablar prezidentimiz SH.M. Mirziyoyevning asarlarida[1] Yuldasheva M.M.[3]. Nazarov Q., Ochilidiev A.[4] Saifnazarov I., Saifnazarova F.[5], F.Mo'minov, Sh.Barotov[6], Mavrulova M.[7] tadqiqotlar olib borgan.

Tadqiqot metodologiyasi.

Mafkuraviy zaiflashuv yoki qadriyatlar ierarxiyasining buzilishi esa jamiyat ongida parokandalik, ijtimoiy beqarorlik va ma'naviy inqirozlarni shakllantir qiyosiy tahlil qilingan. Shu ma'noda, ta'lim va targ' ibot tizimi tarixiy jarayonlarda faqat bilim uzatish vositasi emas, balki jamiyatning mafkuraviy immunitetini shakllantiruvchi muhim institut sifatida faoliyat yuritishi sentiz va analiz qilingan.

Tahlillar va natijalar.

Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida insonning axborot makonidagi ishtiroki mislsiz darajada kengaydi. Ijtimoiy tarmoqlar, sun'iy intellektga asoslangan kommunikatsiya vositalari hamda raqamli platformalar axborot almashinuvi sur'atini keskin oshirar ekan, ular bilan bir qatorda turli mafkuraviy tahdidlar, manipulyativ texnologiyalar va destruktiv g'oyalarning tarqalish imkoniyatlarini ham kengaytirmoqda. Natijada shaxsning mustaqil fikrlashi, axborotni tanqidiy tahlil qilishi va ma'naviy mezonlar asosida baholay olishi ijtimoiy barqarorlikning muhim shartiga aylanmoqda.

Zamonaviy raqamli jamiyat sharoitida mafkuraviy immunitetni shakllantirish faqat an'anaviy tarbiya usullari bilan cheklanib qolmasdan, axborot oqimlarini tanqidiy tahlil qilish, haqiqat va simulyakrni farqlash, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni ongli ravishda anglash qobiliyatini rivojlantirishni taqozo etadi. Bunda ta'lim tizimi media savodxonlik, raqamli madaniyat va falsafiy tafakkurni uyg'un rivojlantirish orqali yoshlarni turli mafkuraviy ta'sirlarga nisbatan barqaror pozitsiyaga ega bo'lgan, faol fuqarolik mas'uliyatini his etadigan shaxs sifatida tarbiyalashi zarur. Shu nuqtai nazardan, ta'lim va targ' ibot texnologiyalarining falsafiy tahlili tarixiy tajriba va zamonaviy raqamli voqelikning o'zaro dialektikasida yoshlar ongida mustahkam mafkuraviy immunitetni qaror toptirishning nazariy-metodologik asoslarini ochib berishga xizmat qiladi. Bu esa jamiyatning ma'naviy xavfsizligi va barqaror taraqqiyotini ta'minlashning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Zamonaviy raqamli jamiyat sharoitida mafkuraviy jarayonlar, ayniqsa yoshlar ongida mafkuraviy immunitetni shakllantirish masalasi jahon falsafiy va ijtimoiy-gumanitar tafakkurida ustuvor tadqiqot yo'nalishlaridan biri sifatida rivojlanmoqda.

Raqamli jamiyat sharoitida ma'naviy targ' ibot — bu axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va raqamli platformalar vositasida shaxs hamda jamiyatda milliy va umuminsoniy ma'naviy qadriyatlarni anglash, qabul qilish va amalda qo'llashga yo'naltirilgan maqsadli ma'rifiy-ta'limiy faoliyatdir. U insonlarda tanqidiy fikrlash, ma'naviy mas'uliyat va mafkuraviy barqarorlikni shakllantirishga xizmat qiladi. So'nggi yillarda dunyo miqyosida raqamlashtirish barcha sohalarga chuqur kirib bordi. Xususan, yoshlar raqamli texnologiyalar foydalanuvchilarining eng faol qatlamiga aylangan. Bu esa ularning axborot olish, tarqatish va iste'mol qilish madaniyatiga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda.

Bugungi globallashuv va raqamli texnologiyalar jadal rivojlanayotgan davrda axborot makoni jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biriga aylandi. Axborot almashinuvi tezligi, va ko'lamining kengayishi insonlarning dunyoqarashi, ijtimoiy faolligi hamda ma'naviy qadriyatlarga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, internet va ijtimoiy tarmoqlar jamiyat hayotining ajlarmas qismiga aylanib, axborot olish va tarqatishning asosiy vositasi sifatida namoyon bo'lmoqda. Shu bilan birga, axborot makonida yuzaga kelayotgan mafkuraviy jarayonlar milliy ma'naviyat va qadriyatlarga nisbatan muayyan tahdidlarni keltirib chiqarmoqda. Turli g'oyaviy ta'sirlar, soxta axborotlar, buzgunchi va yot qarashlarning ijtimoiy tarmoqlar orqali tezkor tarqalishi, ayniqsa, yoshlar ongiga salbiy ta'sir o'tkazishi mumkin. Aynan shu nuqtai nazardan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev o'z nutqlarida yoshlar ongini yot g'oyalardan himoya qilish, ularda tanqidiy fikrlash va fuqarolik mas'uliyatini shakllantirish raqamli davrda davlat oldida turgan eng muhim vazifalardan biri ekanini ta'kidlagan.

Internet va ijtimoiy tarmoqlar axborot makonining eng faol va ta'sirchan segmenti hisoblanadi. Ular orqali axborot qisqa vaqt ichida keng auditoriyaga yetib boradi. Ayniqsa, yoshlar ijtimoiy tarmoqlarning asosiy foydalanuvchilari sifatida turli axborot va g'oyalarga tez ta'sirlanadi. Bu esa ularning dunyoqarashi, xulq-atvori va qadriyatlar tizimining shakllanishida muhim rol o'ynaydi. Biroq ijtimoiy tarmoqlarda tarqalayotgan axborotlarning barchasi ham ishonchli va foydali emas. Soxta ma'lumotlar, manipulyativ kontentlar, yot g'oyalar va axloqiy me'yorlarga zid qarashlar jamiyat ongiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ayniqsa, milliy o'zlikni anglash, tarixiy xotira va ma'naviy qadriyatlarga befarqlikning kuchayishi ana shunday salbiy ta'sirlarning oqibati sifatida namoyon bo'ladi.

Bu holat jamiyatda axborot xavfsizligini ta'minlash, mafkuraviy immunitetini mustahkamlash hamda milliy ma'naviyatni himoya qilish masalalarini dolzarb ilmiy va ijtimoiy muammoga aylantirmoqda. "Falsafa qomusiy lug' ati" da – immunitet kishi organizmining turli kasalliklardan himoya qila olish qobiliyati" [2, 247-b] deyiladi. Demak, immunitet kishida yot, begona narsa va hodisalarga qarshi tura olishlik va unga qarshi himoyalaniş qobiliyatini yuzaga kelishi desak yanglishmagan bo' lamiz. Fikrimizni M.Yuldashevaning quyida keltirilgan argumentlari ham isbotlaydi: "Immunitet, o' z navbatida odamni to' g' ri yo' ldan "ozish" dan, turli yo' llarga adashib, keyin pushaymon bo' lishlardan, baxtsizlikdan, millatni esa parokandalikdan, parchalanishlardan, sinfiy yoki mahalliy bo' linishlardan asrab qoladi" [3, 281-b.]. Har qanday mafkura jamiyatda yangi paydo bo' lgan ijtimoiy-siyosiy kuchlarning talab-ehtiyojlari hamda maqsadlarini ifoda etuvchi yangi g' oyaviy tizim sifatida vujudga keladi va asosan quyidagi vazifalarni o' z oldiga qo' yadi: 1) muayyan g' oyani odamlarning ongiga va ruhiyatiga singdirish, aholining turli guruhlarini birlashtirish; 2) ko' zlangan maqsad va niyatlarga erishish uchun odamlarni safarbar etish, ularni ma'naviy ruhiy rag' batlantirish; 3) aholini, ayniqsa, yosh avlodni g' oyaviy tarbiyalash va mafkuraviy immunitetni shakllantirish; 4) boshqa mafkuraviy va g' oyaviy ta'sirlardan himoya qilish va boshqalar. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalangan holda axborot tahdidlariga qarshi mafkuraviy immunitetni shakllantirish, avvalo harbiy xizmatchilar shakllanib voyaga yetadigan harbiy ta'lim muassasalarida, malaka, ko' nikma va tajribasi oshib boradigan harbiy tuzilmalarda amalga oshiriladi. Davlatimiz rahbari ta'kidlaganidek: "Bugungi kunda mamlakatimizda internet adabiyotlarini rivojlantirish ham muhim" [1, 268-b].

Haqiqatan ham, mafkura jamiyat a'zolarining mushtarak maqsadlari, orzu va intilishlarini birlashtirib turgan umumiy bilimlar tizimi bo' lganligi uchun ham jamiyat taraqqiyotida muhim ahamiyat kasb etadi.

Professorlar Q.Nazarov va A.Ochildiyev "Mafkuraviy immunitet" – ma'naviy barkamol, irodasi baquvvat, iymoni butun shaxsni tarbiyalashda, har qanday reaksiya, buzg' unchi kayfiyatga ega, g' oyaviy tashabbuslarga bardosh bera oladigan yoshlarni tarbiyalash" [4, 79-b.] - deya ta'rif berishgan bo' lsa, I.Saifnazarov "Mafkuraviy immunitet aslida davlat va millatning ma'naviy birligi bo' lib, ularning ma'naviy sog' lomligini himoya qiluvchi g' oyaviy qalqon vazifasini bajaradi" [5, 17-b.] deya ta'kidlaydi. Mafkuraviy immunitet – ma'lum bir shaxsda yoki ijtimoiy guruhda o' ziga xos bo' lgan, qat'iy, barqaror mafkuraviy qarashlarning shakllanganligi, ma'lum mafkura tamoyillarining o' z ijtimoiy-siyosiy faoliyati bilan mustahkamlaganidir. U shaxsning insoniylikka zid bo' lgan turli mafkuraviy ta'sir va tazyiqlarga berilmasligiga muhim omil bo' lib xizmat qiladi. Shaxsning ma'naviy-ruhiy holatida bo' shliq kuzatilmaydi, chunki mafkura mohiyatini o' zida aks ettirgan g' oyalar tizimi uning dunyoqarashidan mustahkam o' rin olgan bo' ladi. "Mafkuraviy immunitet" – har bir kishining jamiyat hayotidagi faoliyati, yurti, millati, o' zi va oilasi oldidagi burch va mas'uliyatini qay darajada his etayotganini belgilaydigan ma'naviy mezon hamdir [6, 164-b.].

Xulosa qilib aytganda, raqamli jamiyat sharoitida mafkuraviy immunitet shaxsning turli axborot va g' oyaviy ta'sirlarga nisbatan barqarorligini ta'minlovchi muhim ma'naviy omildir. Internet va ijtimoiy tarmoqlarning kengayishi yoshlarning dunyoqarashi va qadriyatlariga ta'sirini kuchaytirar ekan, ularda tanqidiy fikrlash, media savodxonlik, raqamli madaniyat hamda milliy va umuminsoniy qadriyatlarga asoslangan ongni shakllantirish zarur. Shu bois ta'lim va ma'naviy targ' ibotning raqamli imkoniyatlar bilan uyg' unlashuvi mafkuraviy immunitetni mustahkamlash, ma'naviy xavfsizlik va jamiyat barqarorligini ta'minlashning muhim sharti hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Мирзиёев Ш.М. Ҳозирги замон ва Янги Ўзбекистон. – Тошкент: О'zbekiston, 2024. – Б. 268
2. Фалсафа қомусий луғат. – Тошкент: Шарқ, 2004. – Б. 247
3. Юлдашева М.М. Ҳозирги давр ёшлар дунёқарашида маънавий-мафкуравий хуружларнинг олдини олиш зарурияти // Замонавий тарғибот технологиялари ва маънавий-маърифий ишлар самарадорлигини оширишнинг долзарб масалалари: республика илмий-амалий анжумани материаллари. – Тошкент: МУХР ПРЕСС, 2024. – 481 б
4. Назаров Қ., Очилдиев А. Миллий истиқдол ғояси: асосий тушунчалар, тамойиллар ва атамалар (қисқа изоҳли тажрибавий луғат). – Тошкент: Янги аср авлоди, 2002. – Б.79.
5. Саифназаров И., Саифназарова Ф. Мафкуравий хуружлар нима? – Тошкент: Маънавият, 2015. – Б.17
6. F.Mo' minov, Sh.Barotov va boshq. Ochiq axborot tizimlarida axborotpsixologik xavfsizlik. Darslik. – T.: "Fan va texnologiya", 2013.
7. Musinov, Najmiddin, and Doniyor Ergashevich Kabiroy. "Dunyo mafkuraviy manzarasi va uning yoshlarga ta'siri." Science and Education 5.3 (2024): 511-515.
8. Rasulov R. О'zbekistonda fuqarolik jamiyati institutlarining yoshlar dunyoqarashi siyosiy ijtimoiylashuviga ta'siri //«АСТА NUUZ». – 2025. – Т. 1. – №. 1.4. 1. – С. 169-171.
9. Муминов А.Г., Муминов Э.А. Янги Ўзбекистонда ахборотлашув жараёнининг устувор йўналишлари, Журнал: Science and innovation, 2024, №3, 605-611 б.
10. Маврулова М. Янги маънавий маконни барпо этишда шахс маънавий-маданий эҳтиёжларини шакллантириш ва қондиришнинг ўрни. Фалс. фан. докт. (DSc) дисс. – Тошкент, 2024. – 257 б
11. Тўраев Ш.Н. Мафкуравий таҳдидларнинг маънавий жараёнларга таъсирини олдини олишнинг ижтимоийфалсафий асослари. Фалс. фан. доктори (DSc) дисс. – Тошкент, 2023. – Б. 164.